

Furcsa ragok

A könyvtárosok írásaiban is meghökkeneti az embert egy-egy furcsán használt rag.

Néha a gondatlan helyesírás a ludas. Nem tudom, mit csináltak Tolnában a könyvtárosok egy „*tsz-el*” közösen, de tancsosabb lett volna a *tsz-szel* (sőt akár a *tésszel*) közös akciót kezdeni (Tolna, 1977.2:4.). „A jegyzeteket *1-el* kezdődően számozzuk” — olvastam ugyanabban a periodikában (1978.2: 43). Vigyázzunk! Az ember répát *egyel* (kiejtése: *eggyel*), a számozást viszont *eggyel* vagy *1-gyel* kezdi. Egy Békés megyei könyvtáros a „*TIT-el*” közös rendezvényekről számol be: csak aztán meg ne gyűljön a baja a *TIT-tel*, közelebről annak irodalmi-nyelvi szakosztályával!

Az alábbiakban nem ilyen egyszerű, figyelmetlenség szülte botlásokat javítunk ki, hanem egy kicsit bonyolultabakat.

Valamely könyvtárhoz kapcsolódó foglalkozáson a gyerekeknek „a Vértesbe nyíló virágokat kellett gyűjteni” (Fejér, 78. nov.: 40). Csakhogy a *nyílik* ige helyhatározója a *hol?* *merre?* vagy a *miben?* *min?* kérdésre felel, tehát: gyűjtsünk csak a Vértesben, a Pilisben, az Alföldön, a Gerecsén nyíló világokat! Egy könyvtárosnak tiszteletre méltó igénye, hogy „kapcsolhasson nagyobb szellemi sebességbe” (Tolna, 78.2: 16). A szellemi igényt tiszteljük, a fogalmazást nem. A gépkocsivezető, a pilóta, a kerékpáros *rákapszol*, nagyobb sebességre kapcsol: ez a szó szerkezet csak *külviszonyraggal* helyes. Tehát nem „*belekapcsolunk*” a nagyobb szellemi sebességbe!” (Lelőhely: Tolna, 78.2: 162). „Kik költöznek el a kis településekből?” — kérdezi — nagyon rosszul — egy szakember (Somogy, 77.2: 8). Ez a főnevünk is csak *külviszonyragot* tűr meg: településen, településre, településről. (Ellenben: hazánk lakosságának fele falun él. Ebben a faluban 2000 ember él — más-más jelentésben *kül-* és *belviszonyrag* egyaránt kapcsolódhat [falu] szavunkhoz és sok egyébhez.) Ugyanígy a „*pályázat*” szó: *pályázon*, *pályázatra*, *pályázatról* stb. Hibás fordulatok tehát: „Ők Kukkantó c. *pályázatunkba* [értsd: *pályázatunkra*] neveztek be” (Somogy, 77.2: 15); „Részvételünk a Tájak, korok, emberek c. *pályázatban*” [helyesen: *pályázon*] (Győr, 77:8); „Rész vesznek a Kell a jó könyv olvasópályázatban [magyarul: *pályázon*] is” (uo.: 28).

Két különböző szót kever össze, aki így beszél: „A tatabányai munkásszállón

megalakítottuk a munkásolvasók klubját” (Komárom, 77.2: 23). Ez azt jelenti, hogy a *munkásszálló tetején, külső részén* működik a klub. Megfáznak az olvasók, tessékkeljék be őket a szállóba, találkozzon a klubtagság a szállóban! Honnét ez a hiba? A bejárók kezdetlegesebb lakóhelye a *munkásszállás*. Hol lakott régebben sok munkás? Szerény, esetleg komforttalan *munkásszálláson*: az *-on* külviszonyrag is belső viszonyt fejezett ki, azt, hogy a szállás belsejében laktak az illetők. Rokon tőből képzett szó a *szálló, szálloda*, de ragozása eltér amazétól. A külviszonyrag külviszonyt jelent: A *munkásszállón* [a tetején] két nagy tévéantennát is látni. A *szállón* [a falán] zászló van kitűzve. Aki viszont *benne* lakik, az ezt a belviszonyt csak belviszonyragos határozóval fejezheti ki: A *munkásszállóban* lakom. Elköltöztem a *munkásszállóból*. Talán bekerülhetsz te is a *munkásszállóba*. Sok munkás hibásan így beszél: „*munkásszállón, -szállóról, -szállóra*”. Alighanem megnáthásodtak azok az emberek is, akik a „*Gerecse szállón*” megalakították a moszkvai rádió baráti klubját — bár a *szálló tetején* bizonyosan jobb a rádióvetél. (Lelőhely: Komárom, 1980.1: 9). Az újságírók, rádiósok, tévések legtöbbször átveszi ezt a nyelvhasználatot, erényt kovácsol a hibából, mintegy a munkásosztályhoz hasonulás jelének fogja föl. Pedig tapintatosan ki kellene igazítani: Maga mióta lakik itt a *munkásszállóban*?

Ne keverjük össze a *látogatást tesz valahol* és az *ellátogat valahová* szerkezeteket, mint az alábbi mondat írója: „A FSZEK négy munkatársa *látogatást tett* a Vörösmarty Mihály Megyei *Könyvtárba*” (Fejér, 78. nov.: 73).

A főbejárat szó kaphat akár kül-, akár belviszonyragot — de nem önkényesen! A *főbejáratról* látom, hogy ez a könyvtár. Viszont: honnan közelíthető meg a könyvtár? A „*főbejáratról*”? Ahhoz föl kellene mászni rá, de idősebb olvasóinktól ne kívánjunk ilyet. Hasznosabb ez esetben a *távolabbi külviszonyt* kifejező megoldás: A könyvtár a *főbejáratról* közelíthető meg. (A hiba forrása: Tolna, 78.2: 10.) Más dolog *beférni valahová* és *elférni valahol*: „*Könyvtárainknak nemigen van olyan helyiségük, amelybe száz-nál több hallgató elfér*” — olvasható A *könyvtáros kézikönyvében* (1965-ös kiadás: 417). A két jó megoldás *amelyben... elfér* — *amelybe... belefér*.